

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

50
YEARS

Empowered lives. Resilient nations.

Analiza javnog pulsa Percepcija civilnog društva na Kosovu

Mart 2016.

Napisala:

Edona Krasniqi – Analitičar

Organizacioni i operativni menadžment:

Atdhe Hetemi – Menadžer projekta Puls javnosti

Garancija kvaliteta:

Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) na Kosovu

Sadržaj

1	Rezime	3
2	Uvod.....	4
3	Cilj i metodologija	5
4	Koncept civilnog društva i analize situacije.....	6
5	Rezultati ankete.....	7
5.1	Uloga NVO-a	7
5.2	Percepcije civilnog društva.....	8
5.3	Angažovanje građana	12
6	Rezultati fokus grupa	14
7	Zaključci i preporuke.....	16

1 Rezime

Analiza koju čitate predstavlja nalaze istraživanja javne percepcije o civilnom društvu na Kosovu¹. Kvantitativni deo analize zasniva se na podacima prikupljenih tokom istraživanja Pulsa javnosti, dok je kvalitativni kontekst obezbeđen pomoću tri fokus grupe održane u Prištini, Uroševcu i Prizrenu.

Civilno društvo, u pitanjima postavljenim ispitanicima, je bilo definisano ili kao nevladina organizacija ili kao šira definicija „civilnog društva“. Slično tome, tokom diskusija fokus grupa civilno društvo je shvaćeno kao nevladine organizacije i naročito kao organizacije koje deluju i su „glasni“ u odgovarajućim mestima gde su intervju sprovedeni.

Rezultati istraživanja pokazuju da 15 odsto ispitanika smatra da je uloga nevladinih organizacija u tome da ponudi humanitarnu pomoć, dok držanje vladu odgovornom, dolazi kao druga stvar. Druge uloge koje su ispitanici istakli su podizanje svesti, prelazak u politiku, prikupljanje donatorskih sredstava i promovisanje rodne ravnopravnosti.

Kada je u pitanju povjerenje u civilno društvo, 59 odsto ispitanika veruje sektoru, dok 61 odsto smatra da civilno društvo obavlja dobar posao, što je zabeleženo porastom u rezultatima Pulsa javnosti iz oktobra 2014. godine, kada je poverenje u civilnom društvu bilo ispod 50 odsto. Međutim, na pitanje o ulozi civilnog društva kao „čuvara“ demokratskih procesa u zemlji, 50 odsto ispitanika smatra da oni ne deluju kao „čuvari“.

Percepcije o prisustvu korupcije u sektoru civilnog društva pokazuju da 16 odsto ispitanika smatra da je korupcija prisutna u velikoj meri. Percepcije su uglavnom formirane na osnovu medija i razgovara sa rođacima i priateljima (59 odsto), dok manje od 10 procenata ispitanika su naveli lična iskustva na osnovu kojih smatraju da postoji prisustvo korupcije.

Volonterizam i drugi oblici građanskog angažovanja (koji predstavljaju važan deo aktivnog i živog civilnog društva) i dalje ostaju izuzetno niski. Oko 90 odsto ispitanika nikada nije učestvovalo u javnim raspravama, inicijativama i aktivnostima u lokalnoj zajednici koje organizuje civilno društvo.

¹Za UNDP, pozivanje na Kosovo treba shvatiti u kontekstu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti (1999)

2 Uvod

Aktivno građanstvo je nesumnjivo veoma važan deo jake demokratije. Definisano kao „treći sektor“², civilno društvo se nalazi pored državnih aktera i privatne industrije i uključuje sve grupe i organizacije koje rade u javnom domenu sa zajedničkim ciljem i interesom. Civilno društvo³ je široko i veoma raznoliko u svom sastavu; od najčešćih nevladinih/neprofitnih organizacija do lokalnih organizacija, sindikata, religijskih organizacija, think tank, razvojnih organizacija i još mnogo toga. Osim toga, bilo koje dobrovoljno udruženje (ne-formalno registrovano), pojedinaca okupljeno da bi unapredilo zajednički interes, oblikovalo pravila koja regulišu društveni život ili transformisalo pravila u potpunosti, je deo civilnog društva.

Istraživanje Puls javnosti prikuplja informacije o percepciji građana o različitim socijalno-političkim pitanjima, kao što su: aktuelna politička situacija, zadovoljstvo radom centralnih i lokalnih institucija, različitih socijalno-ekonomskih pokazatelja i pitanja koja su aktuelna u trenutku prikupljanja podataka. Kao takvo, dobijeni rezultati služe kao važan barometar opšteg zadovoljstva građana, što može biti korisno sa jedne strane za kreatore politike, a sa druge strane za javnost. Slično tome, pitanja koja su postavljena ispitanicima u vezi civilnog društva i raznih oblika građanskog angažovanja, pružaju sliku o tome kako građani procenjuju rad civilnog društva, njihovu spremnost da učestvuju u događajima koje organizuju organizacije civilnog društva, volonterskim aktivnostima, kao i spremnost da se mobilišu kako bi odgovorili na navedena nezadovoljstva. Rezultati istraživanja otkrivaju sumornu sliku građanskog angažovanja na Kosovu. Građanski aktivizam kao i volonterizam izgleda da se nalaze na veoma niskom nivou, sa manje od 4 odsto ispitanika koji su se tokom njihove nedavne prošlosti dobrovoljno prijavili da rade u bilo kojoj organizaciji civilnog društva. Isto tako, učešće i angažovanje u događajima na lokalnom nivou, kao što su okupljanja suseda (takva okupljanja je lakše organizovati zbog direktnog uticaja na život stanovnika) je takođe posebno nisko.

Kada je u pitanju procena dodatnih aspekata civilnog društva na Kosovu, odgovori ispitanika na pitanja zatvorenog tipa, otkrivaju da više od 50 odsto njih ima poverenja u civilno društvo i smatraju da oni obavljaju dobar posao. Ovakvi rezultati će biti posebno važni u kontekstu opšteg nepoverenja i nezadovoljstva stanovništa sa radom centralnih institucija.⁴ Međutim, na pitanje o određenom pravcu rada civilnog društva, odnosno njihov rad u praćenju demokratskog razvoja, 58 odsto ispitanika smatra da civilno društvo ne deluje kao istinski „čuvar“. Ovo predstavlja povećanje od oko 8 odsto u odnosu na rezultate iz aprila

²Vodič za organizacije civilnog društva koji se bave demokratskim upravljanjem. UNDP (2005). Preuzeto sa: http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/oslo-governance-center/civic-engagement/a-guide-to-civil-society-organizations-working-on-democratic-governance-/3665%20Booklet_heleWEB_.pdf

³Za detaljniji izveštaj o civilnom društву na Kosovu vidi sledeće: KIPRED (Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike) (2005) o sektoru NVO posle sukoba, UNDP (2008) o civilnom društvu i razvoju i KFCD (Kosovska fondacija za civilno društvo) (2011) o indeksu civilnog društva

⁴Vidi Izveštaj o Pulu javnosti X. UNDP (2015).

2015.

Tri diskusije fokus grupe su održane sa ciljem pružanja većeg kontekst o percepcije civilnog društva (u kontekstu formalno registrovanim nevladinim organizacijama). Fundamentalna tema koja je proizašla iz diskusija fokus grupe je visok stepen nepoverenja prema civilnom društvu kao nezavisnog sektora koji treba da služi i zastupa potrebe i probleme građana uopšte. Objasnjenje za nepoverenje se nalazi pre svega u percipiranom direktnom vezom između članova civilnog društva i glavnih političkih partija koje zastupaju drugu vrstu interesa. Na primer, činjenica da se nekoliko članova civilnog društva pridružilo ovim političkim partijama neposredno pre nacionalnih izbora 2014. godine, baca negativno svetlo na motive organizacija civilnog društva i njihovih članova. Štaviše, nepoverenje je dovelo do opšteg osećaja utučenost između učesnika, naročito u odnosu na njihovu moć da izraze zabrinutost i da se to čuje. Među ostalim temama koje su proizašle iz diskusija fokus grupe koja će biti razmatrana detaljno u 5. delu ove analize su politizacija civilnog društva, znanje o tome šta čini civilno društvo, učešće i volonterizam, kao i očekivanja civilnog društva.

3 Cilj i metodologija

Cilj ovog istraživanja je da predstavi javne percepcije koje građani Kosova imaju o civilnom društvu. Da bi se to postiglo, korišćeni su i kvantitativne i kvalitativne metode i izvori. Kvantitativni deo istraživanja se zasniva na podacima istraživanja prikupljenih za polugodišnjeg Pulsa javnosti koje predstavlja istraživanje mišljenja od strane UNDP-a. Podaci korišćeni za ovaj izveštaj proističu iz dva istraživanja Pulsa javnosti prikupljenih u periodu od oktobra 2014. godine - marta 2015. i one od aprila 2015 - oktobra 2015. Oba istraživanja su reprezentativna za kosovsko stanovništvo za čije potrebe je ispitano 1.306 građana. Ispitanici su bili 50 odsto muškarci i 50 odsto žene, čija prosečna starost je 42. godine. Pitanja iz istraživanja koja su predmet analize su zatvorenog tipa i od ispitanika zahtevaju da oni daju svoje mišljenje o radu „civilnog društva“, bez da navode oblik udruženja ili specifične organizacije civilnog društva. Slično tome, pitanja koja procenjuju ulogu čuvara ili poverenja u civilno društvo su postavljena na isti način. Izvedeni rezultati su pokazatelji vladajućeg mišljenja javnosti, međutim, za detaljnije istraživanje percepcije o civilnom društvu i posla kojim se oni bave, potrebna su detaljnija pitanja koja bi obezbedila više informacija.

Kvalitativno istraživanje za ovaj rad se zasniva na informacijama dobijenim od tri fokus grupe održane sa članovima civilnog društva, bivših aktivista, studentima, građanima, predstavnicima medija i univerzitetskih profesora. Fokus grupe su održane u Prištini, Uroševcu i Prizrenu.

4 Koncept civilnog društva i analize situacije

Isticanje značaja civilnog društva za funkcionisanje demokratije je dobilo svoj prostor tokom proteklih decenija, posebno u kontekstu demokratije i zemljama u razvoju. Koncept civilnog društva je postao sveprisutan i prožima diskurs u akademiji i industriji za razvoj i pomoć, kao i u politici. Iako se snažno i energično građansko društvo preporučuje kao važan deo u procesu demokratizacije, definicija i konceptualizacija civilnog društva ostaju nejasni i treba da se analiziraju u specifičnim društveno-kulturnim kontekstima. Uopšteno govoreći, civilno društvo se definiše kao dobrovoljno udruženje pojedinaca koji su se okupili da unaprede zajednički interes izvan državne i privatne industrije. CIVICUS, savez organizacija civilnog društva u saradnji sa kosovskom Fondacijom za civilno društvo⁵definiše civilno društvo na sledeći način:

„Prostor društva, izvan porodice, države i tržišta, koji je stvoren individualnim i kolektivnim delatnostima, ne za neprofitne organizacije i institucije, koji se ne kandiduju za kancelarije, već za unapređenje zajedničkih interesa.“

Ova definicija je koncentrisana na aktivnosti civilnog društva koje su usmerene na unapređenje zajedničkog interesa kroz individualne i kolektivne delatnosti i uključuje različite oblike građanskog angažovanja, uključujući, ali ne ograničavajući se na, proteste i učešće građana. Štaviše, posebno pominjući „one koji se ne kandiduju za kancelariju“, političke partije su isključene iz civilnog društva, za razliku od nekih definicija koje uključuju političke partije i njihovu ulogu u okupljanju ljudi, naročito na lokalnom nivou, kako bi dalje unapredili njihove zajedničke interese.

Civilno društvo na Kosovu je prošlo kroz različite faze u poslednjih četvrt veka i imalo različite uloge. Tokom 1990-ih civilno društvo je imalo važnu ulogu u borbi protiv srpskog režima kroz lokalnu organizaciju zajednica i pružanja humanitarne pomoći i socijalnih usluga kao dela paralelnog sistema. U periodu neposredno nakon sukoba došlo je do povećanja broja međunarodnih NVO-a i potreba za ponudom humanitarne pomoći i pomoći u rekonstrukciji, što je dovelo do toga da veliki broj lokalnih NVO-a absorbuju sredstva.⁶Nisu sve NVO aktivne danas, mnoge od njih su osnovane u to vreme samo zbog absorpcijeraspoloživih sredstava, dok je manji broj NVO-a evoluirao i pokušao da se prilagodi promenljivim okolnostima. Do danas, civilno društvo uglavnom čine samo formalno registrovani NVO-i⁷.U

⁵Bolje upravljanje za veći uticaj - indeks CIVICUS-a o civilnom društvu - Analitički izveštaj zemalja o Kosovu. (2011). Kosovska fondacija za civilno društvo. Preuzeto sa:

http://www.kcsfoundation.org/repository/docs/26_02_2014_9442560_KCSF_2011_KCSF_CIVICUS_CSI_Analytical_Country_Report_Kosovo.pdf

⁶Ko čuva čuvare? Studija istraživanja o odgovornosti civilnog društva na Kosovu. (2013). Forum 2015. Preuzeto sa: <http://kfos.org/wp-content/uploads/2013/11/Kush-mbik%C3%ABqyr-mbik%C3%ABqyr%C3%ABsit-en.pdf>

⁷Kosovski Indeks civilnog društva. (2014). Kosovska fondacija civilnog društva (KFCD).

periodu nakon nezavisnosti Kosova, civilno društvo uspostavlja ulogu u procesu izgradnje države i usredsređuje svoje aktivnosti na izgradnji transparentnih i odgovornih javnih institucija, borbu protiv korupcije, nadgledanje izbora i na doprinos procesu pridruživanja EU. Različite think tank organizacije su bile aktivne u oblasti politike i donošenja odluka, dok ostali NVO-i nastavljaju svoj rad na unapređivanju položaja žena, mladih, LGBT populacije, prava manjina i zagovaranje u njihovo ime. NVO-i čije se zalaganje odnosi na pitanja energije i životne sredine su takođe aktivni i „glasni“.

Percepcija javnosti je negativna zbog toga što se NVO oslanja na inostrana donatorska sredstva, koja često vode agende NVO-a i zbog toga što društvo smatra da ovaj rad ne odražava prioritetne potrebe građana. Osim toga, angažovanje građana od strane NVO-a i volontiranje je i dalje na niskom nivou kao i razumevanje uloge civilnog društva od strane građana. Važan nalaz Indeksa civilnog društva, međunarodni indeks, koji ocenjuje vitalnost nacionalnih civilnih društava, na Kosovu se objavljuje na svake dve godine i predstavlja nivo interpersonalnog poverenja javnosti. Prema nalazima, samo 10 odsto ispitanika veruje da u radu sa drugima nema potrebe za oprezom. Ovako visok nivo interpersonalnog nepoverenja neminovno ima posledice na stvaranje jakog civilnog društva i formiranje udruženja građana ili održavanja zajedničkih inicijativa koje unapređuju zajedničke inicijative.

5 Rezultati ankete

5.1 *Uloga NVO-a*

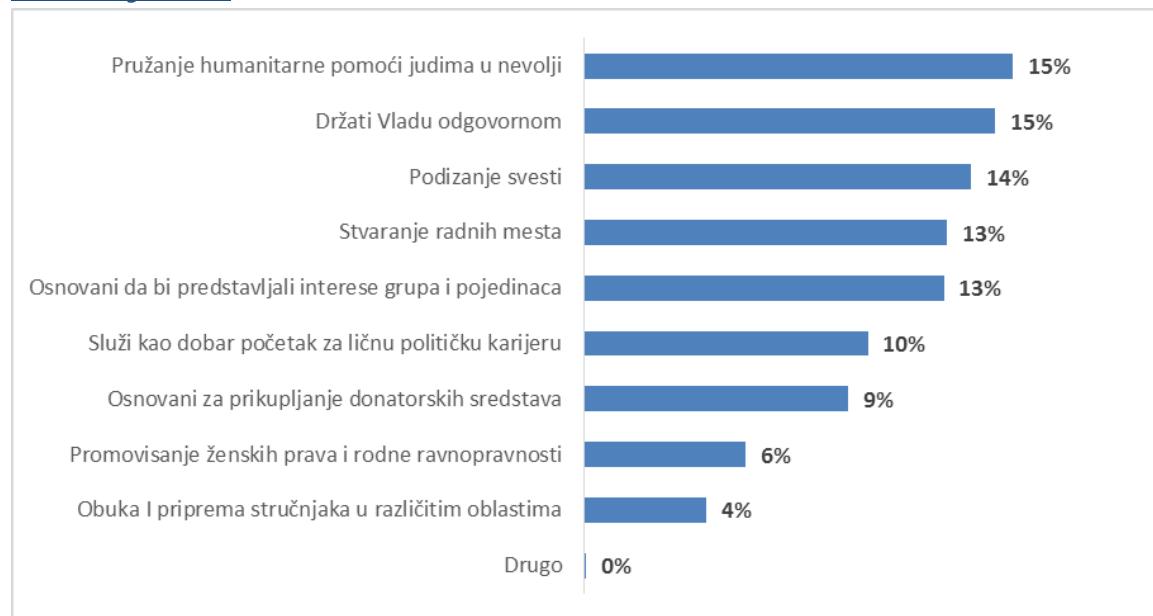
Kako bi bolje razumeli percepciju građana o NVO-ima, u 10-om izdanju istraživanja Pulsa javnosti dodato je pitanje kojim se od ispitanika traži da navedu tri uloge za koje veruju da su NVO-i na Kosovu ispunili. Slika u nastavku predstavlja kumulativne odgovore ispitanika. Oko 15 odsto⁸ ispitanika smatra da je uloga NVO-a pružanje humanitarne pomoći ljudima u nevolji. Povezivanje rada NVO-a sa humanitarnom pomoći nije iznenadujuće, s obzirom na to da se rad NVO-a u post-konfliktnim godinama zasniva na pružanju pomoći i dobrovornim organizacijama. Prilikom razmatranja odgovora ispitanika prema etničkoj pripadnosti, pružanje humanitarne pomoći je bio prvi odgovor za 46 odsto ne-srpske manjine na Kosovu, u poređenju sa 17 odsto ispitanika srpske nacionalnosti i 13 odsto ispitanika albanske nacionalnosti. Odgovori ukazuju na to da je za oblasti sa ne-srpskim manjinama na Kosovu, teret rada NVO-a i dalje u pružanju humanitarne pomoći u poređenju sa ostalim ispitanicima.

Za nešto manje od 15 odsto ispitanika uloga NVO-a predstavlja praćenje rada javnih institucija i obezbeđivanje njihove odgovornosti prema građanima. Rezultati pokazuju da je 14 odsto ispitanika navelo da podizanje svesti predstavlja znak prepoznavanja rada NVO-a, dok 13 odsto smatra da je uloga NVO-a obezbeđivanje novih radnih mesta. Osim toga 10 odsto ispitanika je navelo da uloga NVO-a predstavlja dobar početak za političku karijeru,

⁸Svi procenti prikazani u radu su zaokruženi na ceo broj radi lakšeg izlaganja.

tačka koja odražava veću javnu raspravu oko toga zašto mnoge javne ličnosti prelaze u različite političke stranke obično pre početka izbora, što je nešto što je bilo najočiglednije u svetu nacionalnih izbora 2014. Absorpciju donatorskih sredstava je spomenulo manje od 9 odsto ispitanika, dok samo 6 odsto vidi ulogu NVO-a u promovisanju rodne ravnopravnosti i ženskih prava.

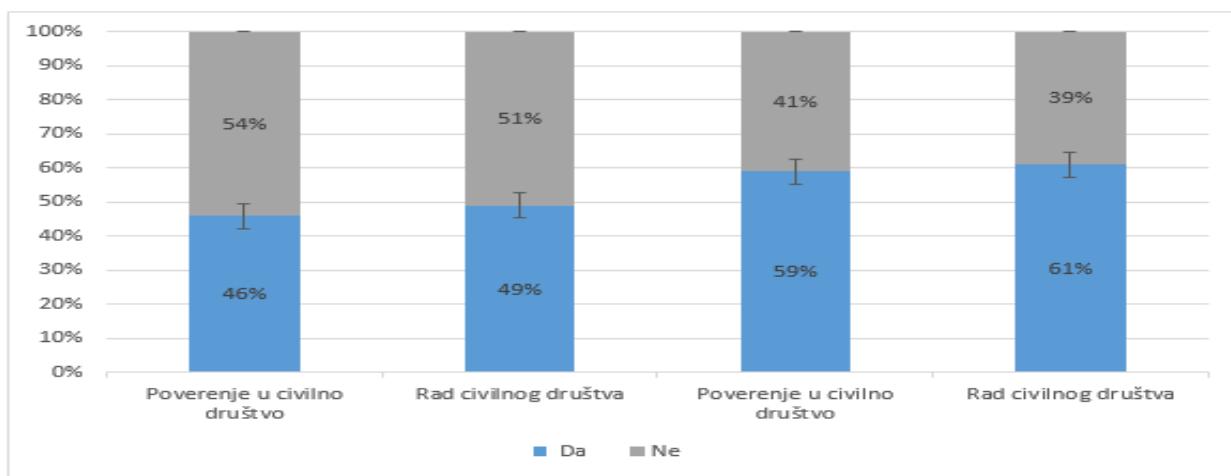
Slika 1: Uloga NVO-a

5.2 Percepcije civilnog društva

Od ispitanika je zatraženo da daju mišljenje o civilnom društvu, usredsređujući se na pouzdanost i njegov ukupni rad. Rezultati pokazuju da 59 odsto tvrdi da se civilnom društvu može verovati, dok 41 odsto veruje u suprotno. Na pitanje da li veruju da civilno društvo uopšteno radi dobar posao, 61 odsto je odgovorilo potvrđno, dok se 39 odsto ne slaže sa tom izjavom. Važno je napomenuti da postoji poboljšanje ukupne percepcije civilnog društva od strane ispitanika u odnosu na rezultate ankete iz oktobra 2014 (vidi Sliku 2).

Slika 2: Mišljenja o pouzdanosti i radu civilnog društva

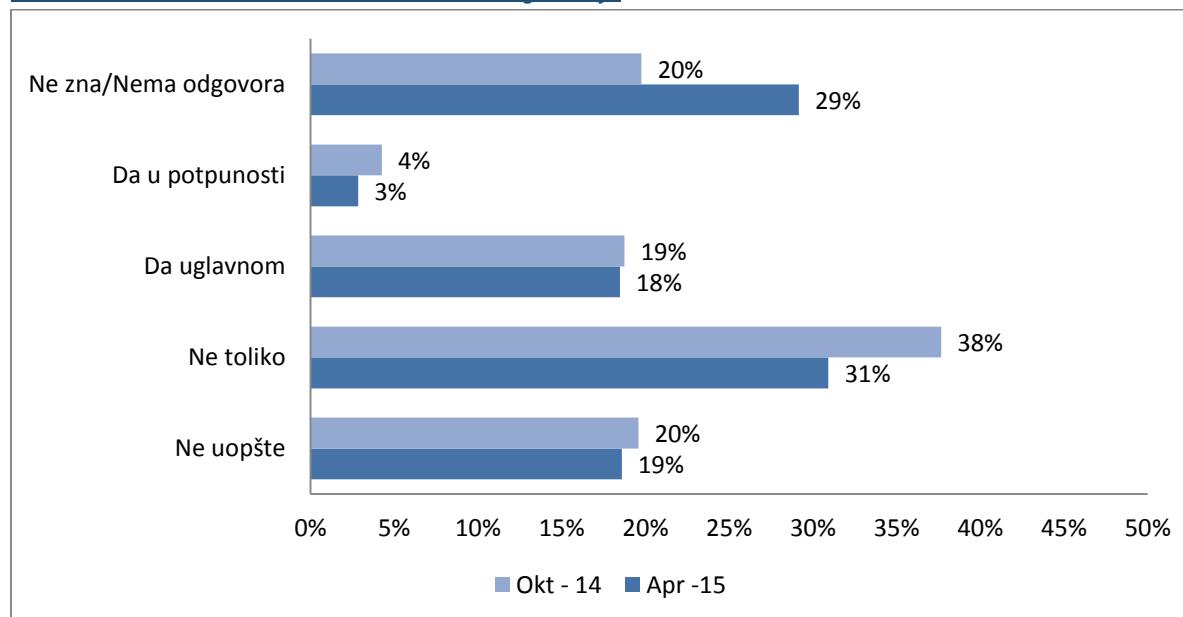
Prema Indeksu civilnog društva⁹, nivo poverenja u civilno društvo zavisi od oblasti rada organizacija civilnog društva. Humanitarne i dobrovorne organizacije uživaju najviše poverenja među građanima, zatim slede omladinske organizacije i organizacije koje se bave obrazovanjem i ljudskim pravima.

Regresiona analiza (sa poverenjem u civilno društvo kao zavisnom varijablom) ukazuje da demografske karakteristike kao što su starost, obrazovanje, radni status, plate nisu značajne za objašnjavanje poverenja u civilno društvo. Zadovoljstvo sa pravcem politike i ekonomije i učešće na protestima su se takođe koristili kao varijable, ali je samo druga varijabla imala značaja. Statistički značajna veza postoji između poverenja u civilno društvo i spremnosti pridruživanja političkim protestima i dvosmerna tabela pokazuje da bi 52 odsto ispitanika, koji veruju civilnom društvu, protestovalo protiv trenutne političke situacije.

Međutim, kada je od ispitanika zatraženo da daju svoje mišljenje o tome da li smatraju da civilno društvo istinski prati demokratski razvoj i procese na Kosovu, oblast u kojoj je civilno društvo bilo posebno aktivno u poslednjih nekoliko godina, 31 odsto ispitanika tvrdi da civilno društvo zapravo ne ispunjava tu ulogu. Pored toga, rezultati pokazuju da 19 odsto ispitanika smatraju da civilno društvo uopšte ne prati takve razvoje i procese na Kosovu, dok samo 3 odsto veruje da civilna društva ispunjavaju tu ulogu. Kao što se iz rezultata može primetiti, 50 odsto od ukupnog broja ispitanika smatra da je osnovna uloga civilnog društva nadgledanje rada javnih institucija zanemarljiva, u poređenju sa 21 odsto koji misle drugačije. (videti Sliku 3).

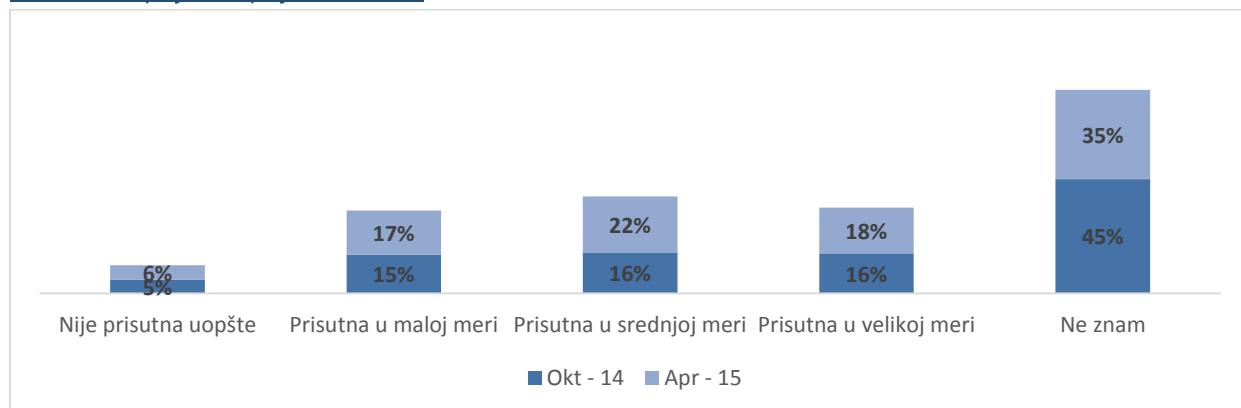
⁹Bolje upravljanje za veći uticaj – Indeks CIVICUS-a o civilnom društvu – Analitički izveštaj Kosova. (2011). Kosovska fondacija civilnog društva.
Preuzeto sa:
http://www.kcsfoundation.org/repository/docs/26_02_2014_9442560_KCSF_2011_KCSF_CIVICUS_CSI_Analytical_Country_Report_Kosovo.pdf

Slika 3: Civilno društvo kao „čuvar“ demokratskog razvoja

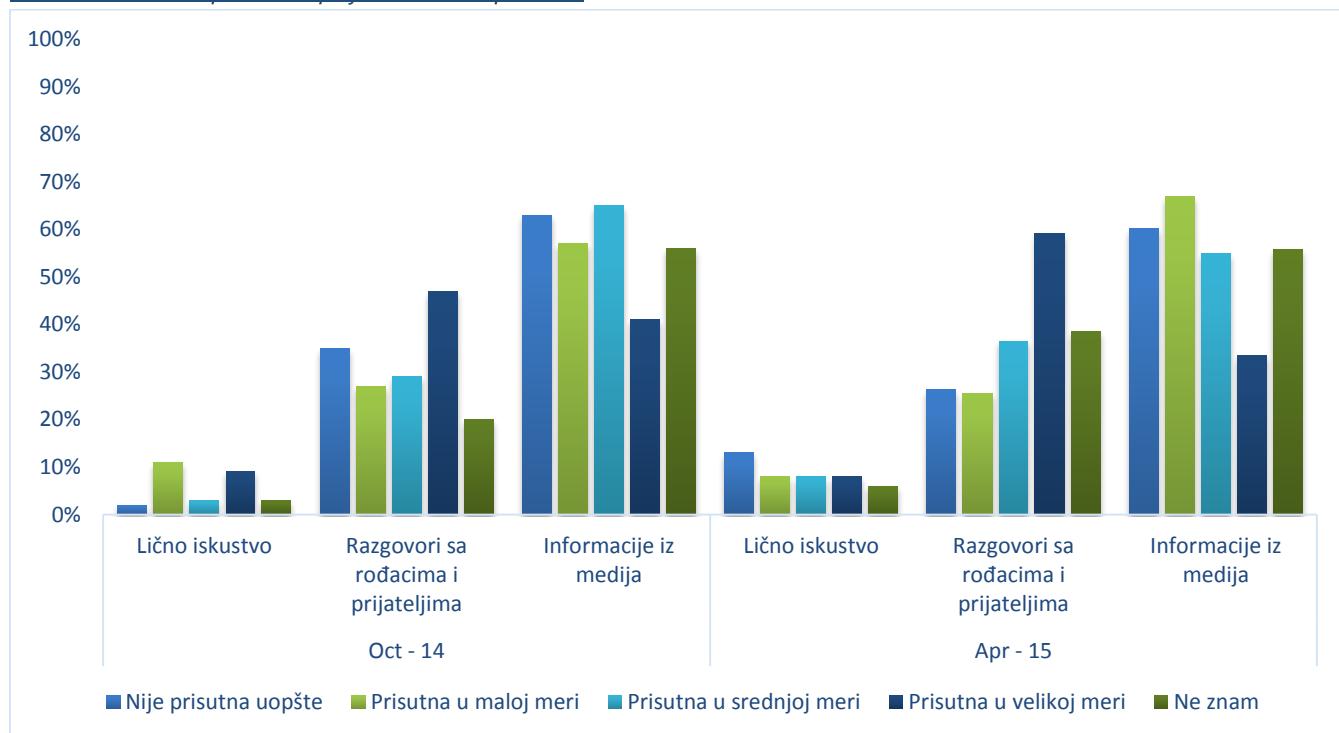
Za prikupljanje mišljenja ispitanika o nivou korupcije, onisu dobili spisak odgovarajućih institucija i sektora koje su trebali da rangiraju na osnovu nivoakorupcije. Slika 4 prikazuje percepcije ispitanika u pogledu korupcije u nevladinim organizacijama tokom dva istraživanja, u oktobru 2014. godine i u aprilu 2015. Veći broj ispitanika istraživanja sprovedenog u aprilu, smatra da je korupcija prisutna u NVO-ima, za razliku od ispitanika istraživanja sprovedenog u oktobru 2014. Od svih ispitanika, 22 odsto smatraju da je korupcija prisutna u srednjoj meri, dok 18 odsto veruje da je prisutna u velikoj meri. Ovaj stav je zabrinjavajući, s obzirom da je misija mnogih organizacija civilnog društva na Kosovu, borba protiv korupcije. Kada to podelimo prema demografskim podacima, primećujemo da ne postoje značajne razlike u mišljenjima o percepciji korupcije između muškaraca i žena. Ispitanici, koji su se izjasnili kao nezaposleni i tražioci posla, su najveća grupa koja smatra da je korupcija prisutna u srednjoj (30 odsto) i velikoj (29 odsto) meri, a zatim ispitanici zaposleni u privatnom sektoru sa 18 odnosno 13 odsto.

Slika 4: Percepција корупције у NVO-има

Ispitanici су били упитани на основу чега су они оценили степен корупције у civilном друштву. Кao што се може видети на Сlicи 5, информације из медија и разговори са родбином и пријатељима су најчешће наведени извори о томе како су формиране перцепције о корупцији. Педесет девет одсто испитаника који сматрају да је корупција присутна у великој мери у организацијама civilног друштва су изградили своја мишљења кроз разговоре са пријатељима и родицима. Информације из медија се помињу код испитаника који су навели постојање корупције у средњој или високој мери, као и код испитаника који верују да корупција уопште није присутна (око 60 одсто испитаника је то изјавило у прilikom истраживања у априлу 2015. године). Лиčno iskustvo u vezi korupcijekod организација civilnog društva je поменуло мање од 10 процената испитаника.

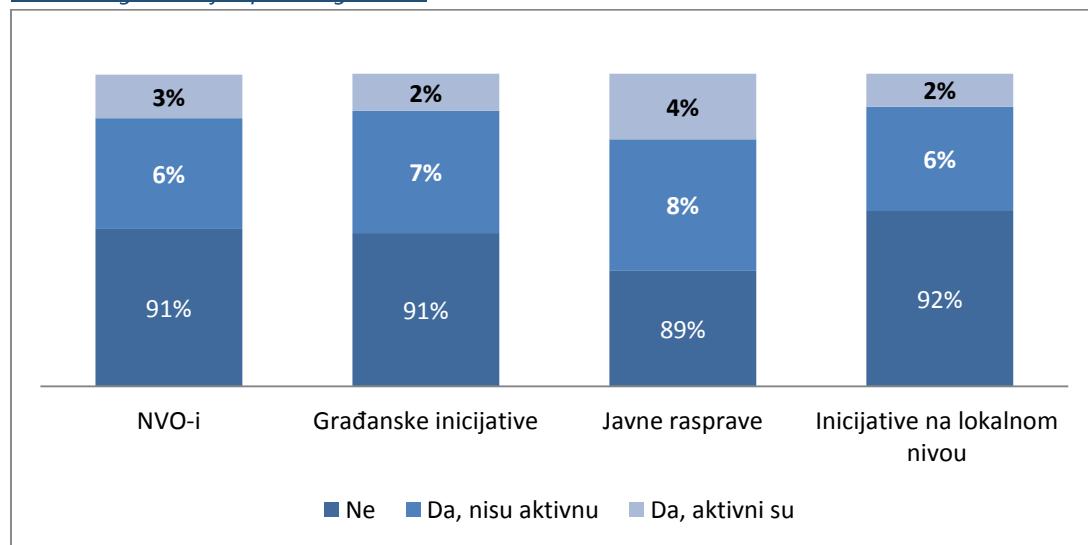
Slika 5: Procena stepena korupcije od strane ispitanika

5.3 Angažovanje građana

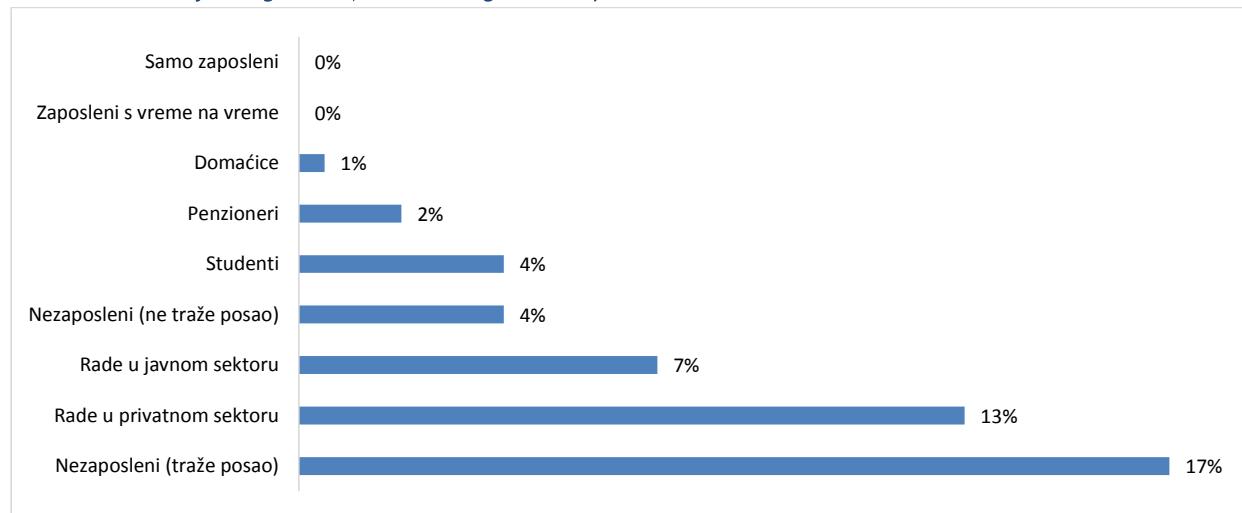
Za angažovanjem građana, ili nedostatak istog, kontinuirano se žali na Kosovu posle sukoba. Istraživanje Pulsa javnosti neprestano procenjuje stepen angažovanja javnosti i učešće u raznim aktivnostima i organizacijama. Pitanje postavljeno ispitanicima navodi niz različitih aktivnosti i traži da odgovore da li su učestvovali u bilo kojoj od njih tokom proteklih šest meseci. Upitnik daje mogućnost razlikovanja aktivnog i pasivnog učešća. Prema rezultatima, nivo javnog angažovanja je izuzetno nizak. Tokom proteklih šest meseci, 91 odsto ispitanika nije učestvovalo u bilo kakvim građanskim inicijativama u bilo kojoj NVO. Čini se da javne rasprave prolaze malo bolje, sa 12 odsto ispitanika koji tvrde da su učestvovali u takvoj aktivnosti. Na lokalnim inicijativama, koje uključuju inicijative koje organizuju naselja ili verske organizacija i inicijative koje se odnose na žene, učestvuje samo 8 odsto ispitanika, od kojih je samo 2 odsto bilo aktivno.

Slika 6: Angažovanje ispitanih građana

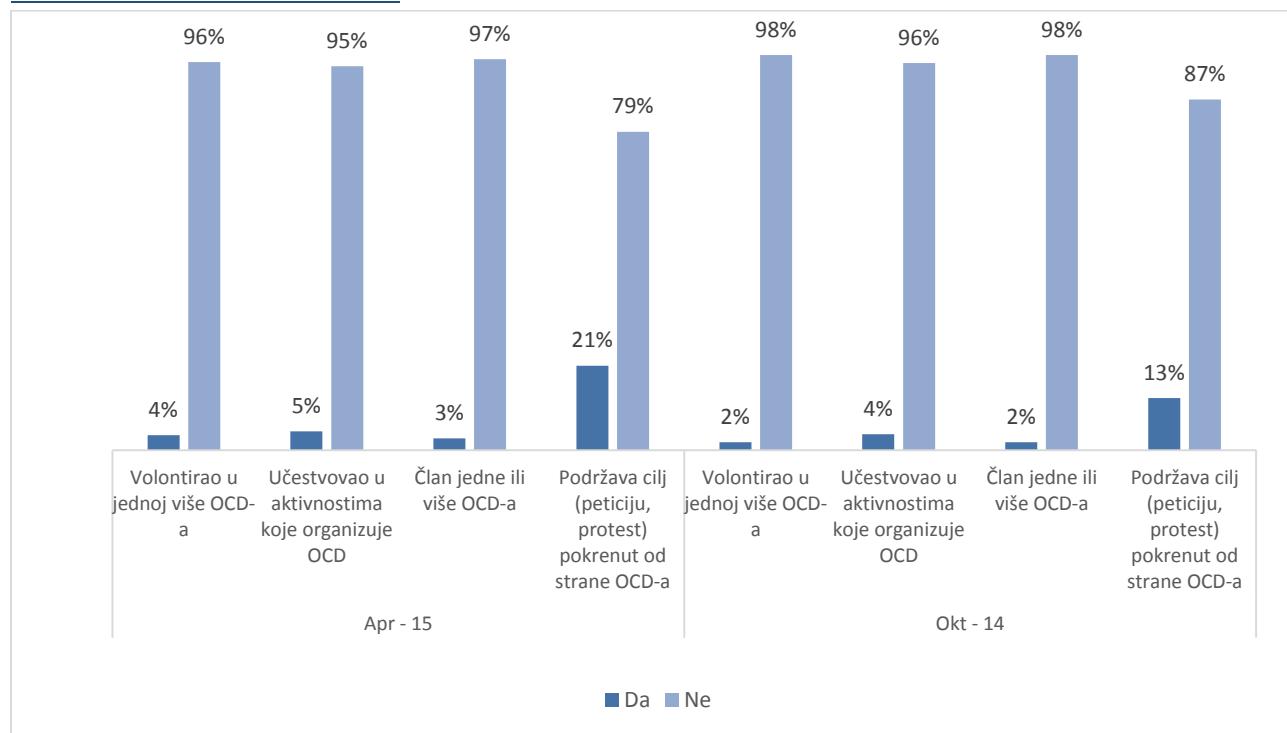
Pored toga, ispitanici bili upitani da li su ikada volontirali za jednu ili više organizacija civilnog društva. Dok je broj ispitanika koji su odgovorili potvrđno i dalje veoma nizak, primećeno je povećanje od 2 odsto u odnosu na prošle godine kada su ispitanici bili ispitani. Sličan rast, iako malo, može se uočiti u učešće ispitanika u aktivnostima koje organizuje civilno društvo i članstvo u organizacijama civilnog društva. Rezultati pokazuju da je samo 4 odsto ispitanika potvrđno odgovorilo, dok 96 odsto njih tvrdilo da nisu volontirali za neku organizaciju civilnog društva.

Slika7: Volontiranje u organizacijama civilnog društva, prema radnom statusu

Kada se malo bolje pogleda demografiji ispitanika koji su volontirali za organizacije civilnog društva, primećuje se da su muškarci volontirali više od žena (5 odsto odnosno 2,5 odsto). Analiza korelacija otkriva statistički značajnu vezu između statusa zaposlenosti i volontiranja. Razvrstavanje prema radnom statusu pokazuje da je najveći broj volontera (17 odsto) nezaposleno i da traži posao (vidi Sliku 7). Slično tome, razvrstavanje ispitanikakojih su volontirali prema starosti, 13 odsto pripada starosnoj grupi od 18-24 godina (grupa koja najviše strada zbog nezaposlenosti), dok je 17 odsto ispitanika starije od 46.

Slika8: Učešće u aktivnostima OCD-a

Pored toga, ispitanici su bili upitani da li su članovi neke organizacije, na šta je samo 3 odsto njih odgovorilo da je član organizacije civilnog društva. Na kraju, ispitanici su upitani da li su učestvovali u bilo kojoj aktivnosti koju je organizovalo civilno društvo u poslednje dve godine. Rezultati što se tiče učešća su veoma mali; oko 95 odsto ispitanika tvrdi da nisu učestvovali u bilo kojoj aktivnosti u protekle dve godine. Najveći broj ispitanika, koji su učestvovali u aktivnostima koje je organizovalo civilno društvo, dolaze iz Prištine (10 odsto), dok ispitanici koji dolaze iz Peći, Uroševca i Prizrena imaju najniži nivo učešća, sa samo 2 procenta.

Kao što se može videti na Slici 8, inicijative civilnog društva, kao što su peticije ili protesti, su do bile najveću podršku ispitanika. 21 odsto ispitanika je izjavilo da su ili potpisali peticiju ili učestvovali u protestu koji je organizovalo civilno društvo, što takođe beleži porast od 13 odsto prijavljenih tokom istraživanja sprovedenog u oktobru 2014. Od ispitanika koji su učestvovali u inicijativama civilnog društva, 32 odsto njih tvrdi da bi se pridružili protestu zbog trenutne političke situacije. Kada se posmatra obrazovanje ispitanika koji su učestvovali u protestu ili potpisali peticiju, 43 odsto njih su univerzitetski obrazovani (ili pohađaju ili su završili), 42 odsto njih je završilo srednju školu i 15 odsto imaju 8 godišnje obrazovanje. Kada pogledamo obrazovanje ispitanika koji nisu učestvovali u protestu ili potpisali peticiju vidimo da 20 ispitanika su na univerzitetu (ili pohađaju ili su završili), 42 odsto je završilo srednju školu i 37 odsto je završilo 8-godišnje ili niže obrazovanje.

6 Rezultati fokus grupe

Pored kvantitativne analize javne percepcije za civilno društvo na Kosovu, održane su tri fokus grupe sa ciljem dobijanja mišljenje učesnika za kontekstualno i dublje analiziranje rezultata dobijenih tokom istraživanja Pulsa javnosti. Fokus grupe su organizovane u tri glavna grada na Kosovu, u Prištini, Uroševcu i Prizrenu. 9 učesnika prisustvovalo je fokus grupi u Prištini i po 5 učesnika je prisustvovalo svakoj od fokus grupa u Uroševcu i Prizrenu. Učesnici fokus grupe su bili iz različitih profesija i imali različite stepene informacija i znanja u vezi sa radom civilnog društva.

U sve tri fokus grupe od učesnika je traženo da daju svoje mišljenje o tome šta oni misle da civilno društvo predstavlja. Učesnici u Prištini identifikovali su civilno društvo kao sektor koji se sastoji od nevladinih organizacija osnovanim sa ciljem predstavljanja građana i zalaganja u njihovo ime. Veoma mali broj učesnika, međutim, je biosvestan i informisan o stvarnom radu organizacija civilnog društva. Nedostatak znanja o konkretnim projektima i pitanjima sa kojima se civilno društvo bavi nateralo je mnoge učesnike da sumnjaju u stvarne motive organizacija civilnog društva. Većina učesnika smatra da je jedan od najvažnijih razloga postojanja organizacija civilnog društva danas, u stvari taj da one obezbeđuju prelaz u politiku. Učesnici i u Prištini i u Uroševcu videli su spajanja političkih stranaka od strane istaknutih članova civilnog društva pre nacionalnih izbora 2014. godine, kao nešto što

narušava njihov imidžnezavisnog kritičkog glasai sam kredibilitet organizacija civilnog društva. Osim toga, većina učesnika tvrdi da oni ne veruju organizacijama civilnog društva zbog percepcije da nisu nepristrasni i objektivni i da su implicitno u službi neke glavne političke stranke. Slično tome, u Prizrenu, učesnici su izrazili svoju zabrinutost zbog pridruživanja aktivista civilnog društva javnim institucijama ili političkim strankama, ali njihova ukupna percepcija nije bila tako negativna kao u druge dve fokus grupe. Učesnici su tvrdili da sve dok bivši aktivisti nastavljaju da rade i lobiraju za poboljšanje uslova građana, kao deo političke partije ili centralnih institucija, ovo ne bi trebalo da negativno utiče na njihov imidž.

Kada su učesnici bili upitani da li je rad civilnog društva imao direktni uticaj na njihove živote, većina učesnika je navela da nisu imali informacije i nisu bili svesni šta civilno društvo radi. Učesnici iz Prizrena su naveli da rad civilnog društva i građana je doneo opipljive rezultate u njihovom gradu, navodeći kaoprimjer mobilizaciju civilnog društva za zaštitu bioskopskih prostorija, „Kino Lumbardhi“, od rušenja u sklopu ponude za privatizaciju. Generalno, učesnici u Prizrenu su bili mnogo bolje informisani o radu civilnog društva u svojoj zajednici i smatraju njihov rad veoma važnim za grad i građane. Kao rezultat toga, u poređenju sa Prištinom i Uroševcom, učesnici u Prizrenu su sveukupno imali povoljnije stavove o civilnom društvu.

Učesnicima jetakođe postavljeno pitanje da li veruju da civilno društvo zaista predstavlja probleme i interes građana. Većina smatra da civilno društvo predstavlja neki uži politički interes ili interes neke određene grupe, a ne interes građana i javnosti. Finansijska zavisnost od stranih donatora se takođe u više navrata spominje kao pokretanje rada i fokus civilnog društva umesto više gorućih pitanja koja utiču na građane. Finansijska transparentnost i percepcija o korumpiranom civilnom društvu su pomenuti tokom diskusija fokus grupa, sa posebnim naglaskom na Prištinu. Percepcija je povezana sa mnogim NVO-ima koje su osnovane nakon 1999. godine, kada je finansijska odgovornost bila labava i kada su mnogi pojedinci imali koristi od nedostatka propisa. Osim toga, nedostatak transparentnosti u vezi sa potrošačkim aktivnostima NVO-a pothranjuje percepciju nepostojanju odgovornosti i o tome da se fondovi organizacija koriste u privatne svrhe, a za navedene ciljeve i ciljeve organizacije.

Ukupno nepoverenje u civilno društvo i u njegov rad navodi se kao odgovor na pitanje o razlozima niskog nivoa volonterizma i angažovanja građanstva. Još jednom, pojavljuje se nedovoljna informisanost o radu mnogih organizacija civilnog društva. Međutim, većina smatra da nam je u nasleđe ostalo to da država donosi glavne odluke i dajedinu uloga građanina je da prati i slepo veruje u ono šta mu se kaže. Opšti osećaj nemogućnosti uticanja i promene situacije, kao i percepcija da nismo važni agenti u svim procesima društveno - političkog odlučivanja, utiče na nečiju motivaciju da volontira ili se angažuje.

Na kraju, kada su bili upitani o tome kako civilno društvo okuplja građane kako bi oni izrazili svoje mišljenje i potencijalna nezadovoljstva u vezi sa raznim gorućim pitanjima, odgovori učesnika su okarakterisani opštim nepoverenjem prema ljudima koji vode takve proteste ili događaje, što dovodi do njihovog neangažovanja. Učesnici tvrde da je drugi faktor za nisko poverenje građana, koji se ispostavio kao tačan, ukupan utisak da organizacije civilnog društva ne sprovode svoje projekte i inicijative do kraja. Na primer, pomenuti su protesti protiv poskupljenja računa za struju u 2013., gde kao primer građani udružuju snage sa civilnim društvom, ali je takođe istaknuto da na kraju nisu postigli svoj cilj, jer su građani i OCD-i osujetili njihovu nameru i sprečili inicijativu i proteste.

7 Zaključci i preporuke

Kako su rezultati Pulsa javnosti i kasnijih diskusija fokus grupa pokazali, angažovanje građana na Kosovu ostaje na prilično niskom nivou. Manje od 4 odsto ispitanika je volontiralo za organizacije civilnog društva. Rezultati su pokazali da je učešće i angažovanje u inicijativama na lokalnom nivou posebno nisko. Dok je većina rekla da i dalje veruje civilnom društvu na Kosovu, značajan procenat ispitanika i dalje ne veruju ovom sektoru. Kvalitativno istraživanje i analize sprovedena za potrebe ovog izveštaja pokazuju da visok nivo nepoverenja prema civilnom društvu proizlazi iz činjenice da se sektor ne posmatra kao nezavisan sudija zaprobleme građana; umesto toga, smatra se da njegovi članovi, pre svega, samo žele prelazak napolitičku scenu, pridruživanjem različitih glavnih političkih partija. Rezultati istraživanja takođe pokazuju da ispitanici smatraju da je ovaj sektor korumpiran. Učesnici fokus grupa su takođe diskutovali i o nedostatku transparentnosti u vezi sa tim gde se sredstva troše, što takođe pothranjuje percepciju o korumpiranim aktivnostima koja upravljuju odlukama o načinu trošenja.

Iz rezultata izveštaja može se izvući veliki broj preporuka:

- Namere organizacija civilnog drušva na Kosovu moraju biti transparentnije. Delujući kao nezavisan član civilnog društva dok jepotpuno svestnanečijih drugačijih namera (npr. netransparentno političko udruženje ili povezanost sa političkim partijama ili različitim interesnim grupama), nanosi veliku štetu na poverenje građana u sektor, a i na njihov potencijal i angažovanje;
- OCD-i na Kosovu, kao što i rezultati istraživanja pokazuju, posmatraju se negativno jer su mnogi od njenih istaknutih članova iskoristili njihovo angažovanje u OCD-u da bi izgradili političku karijeru. Dok Ustav Kosova i liberalna demokratija ne, i ne bi trebalo da, brane politički izbor pojedinca, ipak sadašnji i novi članovi OCD-a na Kosovu treba dabudu svesni o posledicama koje prelaz sa OCD-a u političku partiju ima za sam sektor u kontekstu Kosova;

- OCD-i treba da jasnije postave svoje ciljeve kada se bave razlicitim inicijativama. Kao rezultat, njihove inicijative koliko god je to moguce, treba da budu sprovedene do kraja. Zato je korisno imati manje, ali ostvarljive ciljeve i zadatke, jer je ostvarenje ciljeva vajnije za građane nego samo pričanje o njima;
- OCD-i treba da pokušaju da ostvare direktnu saradnju sa građanima i da pokušaju da reše njihove probleme. Zbog toga treba da se sprovode lokalne aktivnosti;
- OCD-i tebada ulože više napora u promovisanju svojih ciljeva i aktivnosti, dok ih istovremeno dosledno, energično i iskrenopokušavaju da ih dostignu. Angažovanje i komunikacija sa medijima treba da bude prioritet i neophodno sredstvo za dosezanje do građana o poslovima organizacija civilnog društva koje one obavljaju;
- Kada se njihove inicijative i ciljevi na kraju učine nedostiznim iz razlicitih razloga, organizacije civilnog društva treba da budu komunikativnije i transparentnije u objašnjavanju prepreka na koje su naišli prilikom ostvarivanja navedenih ciljeva, posebno što se tiče inicijativa kao što su protesti u kojima je zatraženo učešće građana;
- Finansijski izveštaji OCD-a treba da budu transparentniji u pogledu njihove potrošnje.

Preporuke za medije:

- U zavisnosti od njihove sposobnosti, mediji treba da se više usredsrede na aktivnosti OCD-ana lokalnom nivou. To će neminovno uticati na način na koji javnost percipira rad organizacija civilnog društva, što ne znači da su OCD-i jedini koji pružaju političke preporuke u medijima, već da postoje i OCD aktivnosti koje su uključene realizaciji stvanih promena na terenu;
- Kada se izveštava o aktivnostima OCD-a i konkretnije o njihovim nalazima, novinari treba da provode više vremena u proučavanju rezultata i da o njima objektivno izveštavaju. Rad medija o OCD-u treba da bude više kritički nastrojen.